

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

УДК 378.1:615.825

ПРОСТОРОВО-РЕКРЕАЦІЙНА ОЦІНКА ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ ДЛЯ ІНКЛЮЗИВНИХ ТУРИСТІВ

Белоусова Н.В.

Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна», м. Київ

Досліджено проблему впровадження інклюзивного туризму в систему туристичного обслуговування в Україні з використанням просторово-рекреаційної оцінки історико-культурної спадщини України. Розглянута структура історико-культурного потенціалу України. Запропонована характеристика історико-культурної спадщини України для інклюзивної реабілітації за територіальним принципом для надання туристичних послуг. Визначена роль історико-культурних об'єктів у системі реабілітації та рівень впливу даного процесу на загальний стан інклюзивного туриста.

Ключові слова: інклюзія, інклюзивний туризм, історико-культурний потенціал, просторово-рекреаційна оцінка.

Постановка проблеми. Об'єкти культурної спадщини національного значення є особливою історичною або культурною цінністю, що мають значний вплив на розвиток культури, архітектури, містобудування, мистецтва країни; безпосередньо пов'язані з історичними подіями, віруваннями, життям і діяльністю видатних людей; репрезентують шедевр творчого генія, стали етапними творами видатних архітекторів чи інших митців; були витворами зниклої цивілізації чи мистецького стилю [4].

Наявність різноманітного історико-культурного потенціалу країни, цікавого з точки зору історії, автентичності та неповторності є одним з головних факторів у вирішенні питання надання якісних туристичних послуг всім категоріям туристів, особливо туристам з інклюзією, яких ми поділяємо на три основні групи: туристи соціальної групи (матусі з маленькими дітьми, вагітні жінки, пенсіонери, чорнобильці та ін.), туристи з інвалідністю різних нозологій і група людей з «синдромом війни», які можуть отримувати реабілітаційну допомогу завдяки туристичним подорожам.

Завдяки використанню адаптованого для інклюзивних груп туристичного продукту, турист може відновити свій психоемоційний стан, отримати лікувально-оздоровчий ефект, розширити світогляд, адаптуватись до навколишнього соціального середовища, отримати задоволення та набути нових вражень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Просторово-рекреаційну оцінку об'єктів історико-культурної спадщини, їх територіального розміщення та аналітично-класифікаційну оцінку пристосованості даних об'єктів до перегляду різними групами туристів, в тому числі з інклюзією, здійснювали такі науковці як: О.О. Бейдик, О.О. Любіцева, М.В. Багров, Т.І. Божко, М.П. Крачило, М.С. Мироненко, О.О. Мінц, Л.І. Мухіна, Є.В. Панкова, І.І. Пірожник, В.І. Стафійчук, А.В. та ін.

Результатами ґрунтовних досліджень стали ряд монографій (О.О. Бейдик, О.О. Любіцева, Н.В. Белоусова, Т.І. Божко), захист дисертацій з адаптивного (інвалідного) туризму (Топалова О.І., Сесьолкин А.І. та ін.), низка публікацій

в українських і міжнародних виданнях різного рівня апробації.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Оцінка історико-культурної спадщини для потреб туристичної сфери проводиться постійно, оновлюючи туристичні маршрути новими природно-антропогенними чи історико-культурними об'єктами перегляду. Але питанню створення туристичної доступності для інклюзивних туристів у вигляді адаптованих маршрутів не приділялось необхідної уваги. В основу статті покладені наукові дослідження останніх років, які були направлені на просторово-рекреаційну оцінку історико-культурного потенціалу України для потреб туристичної сфери, в рамках розвитку інклюзивного туризму.

Формулювання мети статті. Враховуючи сучасні тенденції розвитку туристичної сфери України ми пропонуємо розглянути туризм як складову соціальної реабілітації, де головним фактором розвитку інклюзивного туризму виступає історико-культурний потенціал.

Викладення основного матеріалу. Охорона об'єктів культурної спадщини є одним із пріоритетних завдань органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Документом що регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини, з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь, є Закон України «Про охорону культурної спадщини» [2].

Класифікація об'єктів культурної спадщини

За видами об'єкти культурної спадщини поділяються на (рис. 1) [3]:

– **археологічні** – рештки життєдіяльності людини (нерухомі об'єкти культурної спадщини: городища, кургани, залишки стародавніх поселень, стоянок, укріплень, військових таборів, виробництв, іригаційних споруд, шляхів, могильники, культові місця та споруди, їх залишки чи руїни, мегаліти, печери, наскальні зображення, ділянки історичного культурного шару, поля давніх битв, а також пов'язані з ними рухомі предмети), що

містяться під землею поверхнею та під водою і є невідтворюваним джерелом інформації про зародження і розвиток цивілізації;

– **історичні** – будинки, споруди, їх комплекси (ансамблі), окремі поховання та некрополі, місця масових поховань, визначні місця, пов'язані з важливими історичними подіями, з життям та діяльністю відомих осіб, культурою та побутом народів;

– **об'єкти монументального мистецтва** – твори образотворчого мистецтва: як самостійні (окремі), так і ті, що пов'язані з архітектурними, археологічними чи іншими пам'ятками або з утворюваними ними комплексами (ансамблями);

– **об'єкти архітектурної та містобудування** – окремі архітектурні споруди, а також пов'язані з ними твори монументального, декоративного та образотворчого мистецтва, які характеризуються відзнаками певної культури, епохи, певних стилів, традицій або авторів;

– **природно-архітектурні комплекси (ансамблі)**, історичні центри, вулиці, квартали, площі, залишки давнього розпланування та забудови, що є носієм певних містобудівних ідей;

– **об'єкти садово-паркового мистецтва** – поєднання паркового будівництва з природними або створеними людиною ландшафтами;

– **ландшафтні** – природні території, які мають історичну цінність;

– **об'єкти науки і техніки** – унікальні промислові, виробничі, науково-виробничі, інженерні, інженерно-транспортні, видобувні об'єкти, що визначають рівень розвитку науки і техніки певної епохи, певних наукових напрямів або промислових галузей [4].

За офіційними даними (на 01.01.2018 р.), на державному обліку в Україні знаходиться понад 147 тис. нерухомих пам'яток історії та культури, серед них (рис. 2) [5]:

- пам'ятки археології – 57206 одиниць;
- пам'ятки історії – 51364 одиниць;
- пам'ятки монументального мистецтва – 5926 одиниць;
- пам'ятки архітектури та містобудування – 16800 одиниць.

До Списку Всесвітньої культурної і природної спадщини ЮНЕСКО включено кілька українських об'єктів (як окремих, так і комплексів):

- Софійський собор та Києво-Печерська лавра в Києві (в 1990 р.);
- Історичний центр Львова (у 1998 р.);
- 4 об'єкти Геодезичної Дуги Струве (міждержавний проект, у 2005 р.);
- Букові праліси Карпат (у 2007 р.).

Створено 63 історико-культурні (архітектурні, археологічні) заповідники (з них 13 – національні).

Рис. 1. Схема класифікації видів культурної спадщини України

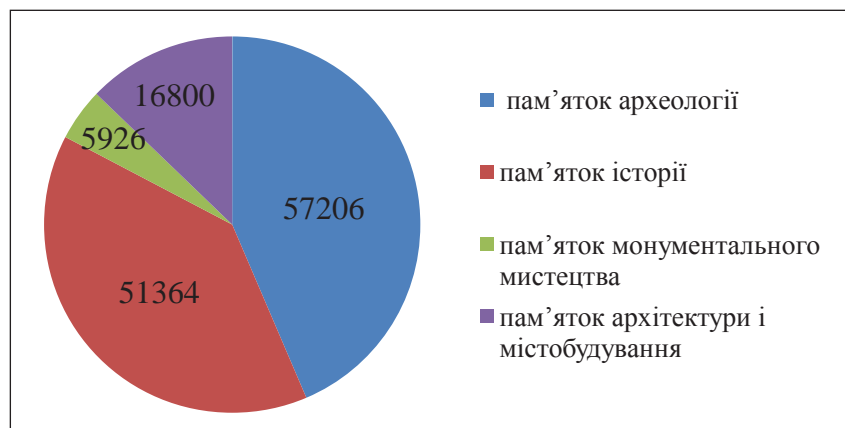

Рис. 2. Колова діаграма поширення нерухомих пам'яток історії та культури України

Окремо затверджено Список історичних населених місць України (2001), до якого занесений 401 пункт. В Україні функціонує 437 державних (муніципальних) музеїв (із них – 22 національні), у фондах яких зберігається понад 11 млн. предметів (рухомих пам'яток). Існують також відомчі та громадські музеї (рис. 3).

Станом на червень 2018 р. до Списку ЮНЕСКО включено Резиденцію Митрополитів Буковини і Далмації (2011); Херсонес Таврійський та Дерев'яні церкви Карпатського регіону України і Польщі (червень 2013 р.).

За визначенням О.О.Бейдика [1, с. 38-40] до природно-антропогенних рекреаційно-туристських ресурсів відносяться геосистеми, до складу яких входять як природні, так і антропогенні об'єкти, що використовуються в туристсько-рекреаційному господарстві: національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, ботанічні сади, лісо-, гідро-, зоологічні дендро-, лукопарки, печерні міста.

Дана інформація дозволяє розглядати історико-культурну та природно-антропогенну спадщину України за територіальним принципом.

Рис. 3. Історико-культурна спадщина України [3]

Характеристика історико-культурної спадщини України для інклюзивної реабілітації за територіальним принципом

1. Причорноморсько-Таврійський рекреаційно-туристичний регіон. Популярними об'єктами туризму Криму є: древній Херсонес і пам'ятники слави на території Севастополя, Царський курган і Аджимушкай в Керчі, городище Неаполя Скіфського в Сімферополі, середньовічні «печерні міста» Чуфут-Кале, Мангуп-Кале, Ескі-Кермен, генуезькі фортеці в Судаку і Феодосії, Бахчисарайський, Алупкінський і Лівадійський палади, «Ластівчине гніздо» в Місхорі.

Перлиною українського Причорномор'я по праву вважається м. Одеса: ансамбль будинків і споруд Приморського бульвару (XIX ст.), що тягнеться вздовж узбережжя (особливу архітектурну цінність становлять готелі «Лондонський» і «Петербурзький», палади княгині Нарішкіної (нині палац культури моряків) і графа Воронцова), перша одеська біржа (нині міська рада), пам'ятник Д. де Ришельє, грандіозні Потьомкінські сходи; культурні споруди, найцікавіші з яких знаходяться в містах Кілія, Болград, Ізмаїл та селах Нерубайське, Нова та Стара Некрасівка (переважно XIX ст.).

Не менш цікавим є найстаріше місто України – Білгород-Дністровський (колишнє місто Тіра у IV ст. до н.е. – IV ст. н.е.), внесений ЮНЕСКО до списку десяти найдавніших міст світу, що зберегли безперервне існування та руїни якого найбільш широко представлені стародавніми фундаментами та підвалами будинків, вулицями та водостоками, численними залишками знарядь праці та древніми статуями, знахідками прикрас і монет, знайденими на березі лиману біля входу в середньовічну турецьку фортецю. У місті збереглася видатна пам'ятка середньовічної фортифікаційної архітектури, одна з найбільших і наймогутніших оборонних споруд XIII–XV ст. на території України – Акерманська фортеця.

Головними історико-культурними об'єктами міста Миколаєва є: кафедральний собор Різдва Пресвятої Богородиці, Миколаївська церква, будинок астрономічної обсерваторії, німецька євангельсько-лютеранська церква, будинок Художнього російського драматичного театру, ворота й огорожа суднобудівної верфі (XIX ст.), Старофлотські казарми, будинок чоловічої гімназії (зараз – Будівельний коледж), будинок Головного командира Чорноморського флоту (нині музей історії суднобудування і флоту). Історію краю відтворюють експонати історико-археологічного заповідника Ольвія (музей під відкритим небом) (с. Парутине), воєнно-історичного музею ім. О. Суворова (м. Очаків).

2. Карпатсько-Подільський рекреаційно-туристичний район. Львівська область є чи не найбільш насиченим визначними архітектурними пам'ятками регіоном не тільки Карпатсько-Подільського рекреаційного району, а й цілої держави. Історичний центр Львова, що почав формуватися в середні віки, не має аналогів в Україні і віднесений до Списку світової культурної і природної спадщини ЮНЕСКО. З-поміж визначних архітектурних споруд міста слід згадати будівлі, що складають неповторний ансамбль площі Ринок: ратушу, палац Корнякта і чорну кам'яницю, палац Любомирських. Львів відомий своїми старовинними культовими спорудами, що представляють багато конфесій: храм Івана Хрестителя XIII століття, пам'ятки архітектури XIII–XIX століть – костел Марії Сніжної та церква Миколи Чудотворця, Латинський кафедральний собор XIV–XV ст., синагога «Золота Роза» XVI ст., Домініканський собор XVIII–XIX ст., Вірменська церква XIV ст. – усього понад 20 об'єктів. Визначним осередком концентрації біосоціальних та культурно-історичних рекреаційних ресурсів є Личаківський цвинтар, де останній притулок знайшло

багато видатних людей, діячів науки, політики, культури та мистецтва, у тому числі, й іноземців.

Львівська область відома своїми замками-палацями у містах: Броди, Жовква, Золочів, Олесько, Підгірці, Свірж. Чудові зразки староукраїнського церковного дерев'яного зодчества збереглися у містах: Буську, Городку, Дрогобичі, Жовкві, Крехові, Сколе. Величністю відрізняються муровані Домініканський костел XVII ст. у м. Белз, Юріївська церква XVII ст. у Бродях, храми IV–XVII ст. та оборонна вежа у Дрогобичі, костели та церкви м. Комарно, комплекс споруд Василянського монастиря XVII ст. у Крехові та інші.

Найстарішими спорудами міста Івано-Франківськ, заснованого у XVII ст., є костел Пресвятої Діви Марії та палац, що належав нащадками засновника міста – коронного гетьмана С.Потоцького, Єзуїтський колегіум та Вірменська церква XVII ст., а також Ратуша, що довгий час правила за в'язницю. До наших часів збереглися руїни замку міста Галича, на базі пам'яток якого в нашій дні створений національний заповідник «Давній Галич», до якого увійшли церква Різдва Христового XIV–XV ст. в Галичі, церква св. Пантелеймона XXI ст. в с. Шевченкове, Успенська церква XVII ст. і фундамент Успенського собору XII ст. у Крилосі.

Коломия відома своєю найстарішою в області дерев'яною церквою Благовіщення XVI ст., коломийською гімназією, в стінах якої здобували освіту В. Стефанік, Л. Мартович, М. Черемшина. Коломия – є центром музейництва: музей народного мистецтва ім. Й. Кобринського та широковідомий Музей писанкового розпису.

Комплексами монастирських споруд XVIII ст., що належать римо- та греко-католицьких конфесій, відомі міста Богородчани, Городенка, а церквами та костелами XIV–XVI ст. – Рогатин. Центром православного паломництва є Манявський скит.

Курортно-туристичними центрами області є Яблуниця, Яремче, столиця гірськолижного туризму Ворохта, мальовничі Шешори.

У Закарпатті від XVIII ст. до нашого часу збереглися будівля жупанату, римо-католицький костел, дерев'яна Шелестовська церква.

У місті Чернівці – дерев'яні Миколаївська, Вознесенська і Спиридонівська церкви XVII–XVIII ст., Святодухівський кафедральний собор, Вірменська церква XIX ст., Миколаївський кафедральний собор, церква Успіня Богородиці XX ст., ратуша XIX ст., будівлі резиденції митрополита – нинішні корпуси Чернівецького національного університету, будинок музично-драматичного театру О.Кобилянської, житлові будинки старої частини міста.

Однією з візиток не тільки області, але й України стала неприступна Хотинська фортеця XV–XVIII ст., на території якої створено архітектурний заповідник. На Буковині набуло значного поширення дерев'яне культове зодчество. Серед його зразків – церква Св. Іоанна Сучавського із дзвіницею (XVIII ст., с. Виженка), церква Св. Миколая (XIX ст., смт Путила). Інтерес з боку росіян, безперечно, викличе старообрядческа церква XX ст. у Білій Криниці, іудеїв – синагоги Вижницькі, поляків – костел у Сторожинці та інші.

Візитівкою Кам'янець-Подільська стала стародавня фортеця, що добре збереглась та яка зараз є Національним історико-культурним за-

повідником. В самому місті збереглися численні культові, військові, адміністративні, торгові та навчальні споруди.

У місті Вінниця цікавими туристичними об'єктами є: Єзуїтський та Домініканський собори (Домініканський собор пізніше перебудований на православний собор), а також Преображенський та Благовіщенський монастирі, Свято-Миколаївська церква та костел капуцинів і палацово-парковий ансамбль М. Грохольського (XVIII ст.).

Велику кількість сакральних споруд, що належать різним конфесіям, має м. Шаргород, а також міста Бар та Могилів-Подільський.

3. Полісько-Столичний рекреаційно-туристичний регіон. Головним осередком історико-культурних ресурсів району є м. Київ, в якому знаходяться великі православні святині: Києво-Печерська лавра та Софійський собор, а також Михайлівський золотoverхий собор, нещодавно відновлена Андріївська церква та багато інших.

Міста Фастів, Кагарлик, Ржищів та с. Пархомівка відомі своїми археологічними, архітектурними пам'ятками та музеями.

Найбільш цікавими спорудами в Черкаській області є: Свято-Троїцький собор, Михайлівський собор, резиденція архієпископа, Палац одруження, Будинок жалоби. Перлиною не тільки області, але і усієї України, що користується заслуженою увагою з боку туристів, є знаменитий Софіївський парк в Умані.

У м. Чернігів зосереджена третина усіх пам'яток домонгольського періоду, що збереглися в Україні: курган Чорна могила, Успенський собор Єлецького та Іллінська церква Троїцько-Іллінського монастирів, Антонієві печери, П'ятницька церква, Борисо-Глібський та Спасо-Преображенський собори, комплекс споруд Троїцько-Іллінського монастиря, Катерининська церква, будинок колегіуму, будинок Я. Лизогуба.

Серед пам'яток міста Ніжин – Введенський, Ветхоріздв'яний, Георгіївський Благовіщенський монастирі, Миколаївський собор XVII ст., Всіхсвятительська, Покровська, Преображенська, Хрестовоздвиженська церкви та церква Іоанна Богослова XVIII ст.

З-поміж визначних архітектурних споруд Луцька слід згадати Луцький замок XII–XIV ст., будівлі численних католицьких монастирів XVIII ст., колишню синагогу, Покровську та Хрестовоздвиженську церкви XVII ст., оборонну вежу князя Чарторийських XV ст., житлові будинки XVI–XIX ст.

У місті Володимир-Волинський: Василівська церква XIII–XIV ст., костели Йоакима й Анни та послання апостолів XVIII ст., Миколаївська церква та Успенський собор XII ст., земляні вали замку X–XIV ст.; на території міста створено державний історико-культурний заповідник «Стародавній Володимир»; м. Берестечко (Каплиця Феєкли – XVII ст., Троїцький костел XVI ст., в якому знаходиться музей битви під Берестечком, мурований стовп XVI ст.). Об'єктами паломництва є монастирі у с. Зимне, Жидичин. Чудові зразки культових споруд збереглися у Ковелі, Любомлі, Старій Виживці, Голобах.

Дубно та Острог – одні з найстаріших міст України. Серед пам'яток міста Дубно – замок князя Острозьких XIV ст., який колись входив до системи міських оборонних споруд, Спасо-Преображенський

собор XVII ст., Георгіївська церква XVIII ст., монастирі бернардинців та кармеліток XVII ст. В Острозі варто звернути увагу на замок князів Острозьких XIV ст., вежі, Успенський костел та Богоявленську церкву XV ст., колишню синагогу XVII ст., костел монастиря капуцинів XVIII ст.

4. Придніпровсько-Донецький рекреаційно-туристський регіон. У зв'язку з порівняно недавнім військовим, а згодом промисловим освоєнням території Придніпровсько-Донецького туристичного району, його архітектурно-історичні ресурси не відрізняються великими різноманіттям і представлені адміністративними та жилими будинками XIX–XX ст., культовими спорудами XVIII–XX ст., численними пам'ятними знаками, що відзначають місця пам'ятних подій козацької доби та пізніших часів. Також збереглося небагато православних культових споруд, адміністративних і садибних будівель XIX–XX ст., численні комплекси споруд кінних заводів, меморіальні пам'ятки, присвячені історичним подіям XX сторіччя.

Культові споруди Кіровограду представлені грецькою церквою, Спасо-Преображенським собором, Свято-Покровською церквою та синагогою, а також музейно-природним заповідником «Батьківщина Карпенка-Карого» в с. Арсенівка, заповідником-музеєм «Хутір Надія» та літературно-меморіальним музеєм у с. Миколаївка, меморіально-педагогічним музеєм у с. Павлиш, які розповідають про життєвий шлях і творчі здобутки відомих людей краю.

У м. Орджонікідзе, в результаті розкопок кургану скіфського періоду «Товста могила», були виявлені: всесвітньо відома знахідка українського археолога Б. Могилевського – золота пектораль, різні прикраси, зброя, кінська упряж, що зараз знаходяться в музеї Історичних коштовностей України (Києво-Печерська лавра). Археологічними пам'ятками відомі села Старі Кодаки, Микільське-на-Дніпрі, Волоське, Капулівка.

Храмове будівництво представлено православними церквами XVIII–XIX ст.: Троїцький собор у м. Новомосковськ (XVIII ст.) по праву вважається шедевром вітчизняного дерев'яного зодчества (зведений без жодного цвяха), Свято-Миколаївський собор XIX ст. (м. Дніпродзержинськ), а також церквою Різдва і Спасо-Преображенським собором (м. Нікополь).

Донецьк є одним із найбільших міст України. У місті є багато пам'ятників: «Слава шахтарській праці», «Цар-Гармата» (точна копія «Цар-Гармати» з Кремля). Більшість храмів міста побудовано недавно, решта – докорінно перебудовані культові споруди XIX–XX ст. Найбільш відомими є Свято-Преображенський кафедральний собор та церква Святого Олександра Невського.

5. Слобожанський рекреаційно-туристський регіон має значний історико-культурний потенціал. Загальна кількість пам'яток історії, археології, містобудування і архітектури, монументального мистецтва складає 2535 одиниць або 5% їх загальної кількості в Україні, з них: 23 державних музеїв та заповідників, 653 пам'ятки історії і культури, а це 4% (8-ме місце) їх загальної кількості в Україні, з них 75 пам'яток мають загальнонаціональне значення, 2 історико-культурних заповідники, 103 пам'ятки містобудування та архітектури, 10 пам'яток історії, 4 пам'ятки монументального мистецтва, 18 пам'ятками громадської архітектури, 16 – культовими пам'ятками, 12 – пам'ятками військової архітектури, 5 – парками – пам'ятниками садово-паркового мистецтва та заміськими садибами, 15 пам'яток археології національного значення. Близько 653 пам'яток архітектури внесено до Державного реєстру національного культурного надбання. За цим показником область посідає 7-ме місце.

Найдавнішими спорудами в Харківській області є Покровський собор у м. Харкові (1689) і Спасо-Преображенський собор у м. Ізюмі (1684). Історико-художню цінність має архітектурний ансамбль площі Свободи.

Одним із найцікавіших історичних об'єктів Харківської області є залишки скіфського городища і поселення V–III ст. до н.е., а також ранньослов'янське городище (VI–VII ст.) (с. Водяне), які свідчать про давнє заселення території; збереглися православні культові споруди XVII–XX ст., збудовані у стилі українського бароко і класицизму.

Численністю і різноманітністю відзначаються палацові ансамблі й паркові садиби Харківщини: палац (XIX ст.) с. Шарівка – двоповерхова будівля псевдоготичного стилю з елементами ренесансу, палац у с. Старий Мерчик (XIX ст.), архітектором якого міг бути В. Растреллі, В. Баженов чи П. Ярославський.

На Сумщині надзвичайно багатим і різноманітним є храмове будівництво, представлене православними церквами і соборами XVII–XIX ст.: у місті Глухів (XVII ст. – Миколаївська церква; XVIII ст. – Спасо-Преображенська церква; XIX ст. – Трьох-Анастасіївська церква), у місті Путивль (XVII ст.) – собор Різдва Богородиці, Спасо-Преображенський собор.

На Сумщині надзвичайно багатим і різноманітним є храмове будівництво, представлене православними церквами і соборами XVII–XIX ст.: у місті Глухів (XVII ст. – Миколаївська церква; XVIII ст. – Спасо-Преображенська церква; XIX ст. – Трьох-Анастасіївська церква), у місті Путивль (XVII ст.) – собор Різдва Богородиці, Спасо-Преображенський собор.

В рекреаційному відношенні даний район характеризується низьким рейтингом, забезпечення рекреаційними ресурсами незначне.

Внаслідок аварії на Чорнобильській атомній електростанції у квітні 1986 р. в зону лиха потрапили пам'ятки історії та культури, які увібрали багатотисячолітні традиції місцевого населення, збагачені впливами сусідів. На території 31 району Волинської, Київської, Житомирської, Рівненської, Чернігівської областей знаходиться 2,5 тис. пам'яток історії, 48 пам'яток архітектури і містобудування, 13 пам'ятників монументального мистецтва, 2 тис. пам'яток археології.

Висновки та перспективи. Увесь цей величезний масив об'єктів рухомої та нерухомої спадщини вимагає законодавчого врегулювання. За роки незалежності прийнято кілька десятків законів і підзаконних документів, направлених на визначення й удосконалення правових, організаційних, матеріально-технічних засад сфери охорони пам'яток. Серед них провідне місце займають «основні» закони: «Про музеї та музейну справу» (1995), «Про охорону культурної спадщини» (2000; зміни і доповнення – 2004), «Про охорону археологічної спадщини» (2004), а також окремі статті інших законодавчих актів, наприклад, Земельного Кодексу України, Кримінального Кодексу України тощо [5]. Але, поки що, далеко не всі історико-культурні заповідники можуть надати туристсько-оздоровчі послуги для груп інклюзивних туристів.

Список літератури:

1. Бейдик О.О. Рекреаційні ресурси України: навчальний посібник / О.О. Бейдик, І. Волкова. ISSN 2078-6441. Вісник Львівського університету. Серія географічна. 2013. Випуск 43. Ч. 1. 222-ге вид. перероб. і доп. – К.: Альтерпрес, 2010. – 404 с.
2. Закон України «Про курорти» (зі змінами, внесеними згідно із Законом № 3370-IV (3370-15) від 19.01.06, ВВР, 2006, № 22, ст. 184): [Електронний ресурс] // Законодавство України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2026-14>.
3. Закон України «Про охорону культурної спадщини» (Преамбула) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
4. Конвенція про охорону Всесвітньої культурної і природної спадщини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_089.
5. Титова О.М. Деякі актуальні питання збереження культурної спадщини України // Праці Центру пам'яткознавства: зб. наук. пр. / [редкол.: О.М. Титова (голов. ред.) та ін.]. – К., 2009. – Випуск 16. – С. 318.

Белоусова Н.В.

Открытый международный университет
развития человека «Украина», г. Киев

**ПРОСТРАНСТВЕННО-РЕКРЕАЦИОННАЯ ОЦЕНКА
ИСТОРИКО-КУЛЬТУРНОГО НАСЛЕДИЯ УКРАИНЫ
ДЛЯ ИНКЛЮЗИВНЫХ ТУРИСТОВ****Аннотация**

Исследована проблема внедрения инклюзивного туризма в систему туристического обслуживания в Украине, с использованием пространственно-рекреационной оценки историко-культурного наследия Украины. Рассмотрена структура историко-культурного потенциала Украины. Предложена характеристика историко-культурного наследия Украины для инклюзивной реабилитации за территориальным принципом для предоставления туристических услуг. Определена роль историко-культурных объектов в системе реабилитации и уровень влияния данного процесса на общее состояние инклюзивного туриста.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивный туризм, историко-культурный потенциал, пространственно-рекреационная оценка.

Belousova N.V.

Open International University of Human Development «Ukraine»

**SPACE-RECREATIONAL EVALUATION OF THE HISTORICAL
AND CULTURAL HERITAGE OF UKRAINE FOR INCLUSIVE TOURISTS****Summary**

The problem of introducing inclusive tourism in the system of tourist services in Ukraine, using the spatial and recreational assessment of the historical and cultural heritage of Ukraine, was studied. The structure of historical and cultural potential of Ukraine is considered. A characteristic of the historical and cultural heritage of Ukraine for inclusive rehabilitation behind the territorial principle for providing tourist services is proposed. The role of historical and cultural objects in the rehabilitation system and the level of influence of this process on the general state of the inclusive tourist have been determined.

Keywords: inclusion, inclusive tourism, historical and cultural potential, spatial and recreational assessment.